

Ko e hā 'e lava ke fai 'e he pule'anga fakakoló ke tokoni?

Social Cohesion Guide for Local Government

Kau atú 'i he pule'anga fakakoló

'Oku fakafofonga'i 'e he pule'anga fakakoló 'a e ngaahi komiuniti fakakoló, 'okú ne tokoni'i 'a e kakaí ke nau ongo'i 'oku nau kau atu, fakakau mai kinautolu, hoko pē ko kinautolu mo kau atu 'i he sōsaietí. 'Oku ngāue fakahangatonu 'a e ngaahi kōsilio fakakoló mo kinautolu 'oku nofo 'i he koló ki he ngaahi palopalema 'o e koló, kau ai 'a e ngaahi solova'anga 'oku tataki 'e he komiuniti mo ha ngaahi polokalama pau ki hono tokoni'i 'o e komiuniti. 'E lava ke kau 'i he ngaahi polokalama ko 'eni 'a e tokoni ki he:

- nofo'angá, nofo tukuhausiá
- fakafaingofua'i 'a e kau atu 'a e kakai 'i he koló 'oku faingata'a'ia fakaesinó
- ngaahi senitā fakakoló
- ngāue 'ofá
- malu 'a e nofo 'a e komiuniti
- ngaahi komiuniti kehekehe, Māori, Kakai Pasifiki, kau tangata'i fonua matu'otu'á, to'u tupú, ngaahi tui fakalotú
- 'aatí mo e 'ulungaanga fakafonuá

Ko e hā pē ha komiuniti 'okú ke 'i ai – 'o tatau ai pē pe ko e hala 'i ho 'apí, ho ngaahi kaungā'apí, kalapú, kautaha fakapalofesinalé, 'apiakó, feitu'u fai'anga lotú pe kulupu 'ulungaanga fakafonuá – 'oku ongo lelei ke kau atu ki ai, ongo'i 'oku fakakau koe, ke ke hoko pē ko koe pea hoko foki ko ha kongá 'o ha me'a.

'Oku tau kehekehe kotoa pē ka 'oku tau fie lalaka fakataha, fakafiefia'i 'a hotau kehekehé mo faka'apa'apa'i 'a e ni'ihí kehé 'i he taimi 'oku 'ikai ke tau tui tatau ai. 'Oku mahu'inga 'eni koe'uhí he 'oku 'ikai ongo'i 'e he

tokotaha kotoa 'e lava ke nau hoko ko kinautolu pē pe falala 'e onгона honau le'ó.

'Oku fakautuutu 'a e tu'unga kehekehe 'i hotau fonuá mo lahi 'a e ngaahi komiunitī kehekehé pea 'oku fiema'u ke tau kumi ha ngaahi founга ke tau fefakafanongo'aki mo fefanongo'aki ai. 'Oku tau fiema'u 'a e tukupā ki hono mahino'i hotau ngaahi faikehekehé mo hotau ngaahi mālohingá pea ngāue'i 'a e me'a 'okú ne fakataha'i kitautolú mo e me'a 'okú ne 'omi ke tau vāofi angé.

Fekoekoe'i mo fevāofi'aki – 'oku fōtunga fēfē

'I ha sōsaieti 'oku feohi lelei ai 'a e kakaí, tau fe'ilongaki ai, 'ilo'i hotau ngaahi kaungā'apí, ongo'i 'oku fakakau kinautolu 'i hotau ngāue'angá, pea 'ilo'i 'a e feitu'u ke tau ma'u mei ai ha tokoni 'i he taimi 'oku tau fiema'u aí. 'Oku tau ongo'i 'oku tau lava 'o talanoa ki he kakai 'oku 'ikai ke tau fa'a talanoa ki aí, lea hake 'i he taimi 'oku tau fanongo ai ki he kakai 'oku nau lea 'aki ha ngaahi me'a filifili mānako, mo ongo'i tau'atāina ke tau vahevahe atu ko hai kitautolu, feitu'u 'oku tau ha'u mei aí, mo e founга 'oku tau fai 'aki ai ha ngaahi me'a. 'I ha hoko 'a ha faingata'a 'oku 'ikai ke tau li'aki ha taha – 'oku fakakau 'a e taha kotoa pē.

Langa 'o ha kau atu 'oku lahi angé – ko e hā 'a e me'a te ke lava 'o fakahokó

Ko ia ai, ko e hā 'a e me'a te tau lava 'o fakahoko 'i he pule'anga fakakoló ke tokoni'i ha kakai tokolahi ange ke nau kau atú, tali 'a e kehekehé, kau ki ai, falala ki he ni'ihi kehé mo ongo'i 'a e fekau'akí mo faka'apa'apa'i?

Fekoekoe'i, fefalala'aki

- fengāue'aki mo e lwi mo e ngaahi kautaha pan-Māori, mo e NGOs ke fa'u ha ngaahi founга 'oku tataki fakakolo ke tokoni'i 'a e kakaí ke nau kau atu, 'i ha tu'unga fakakolo.

- tuku taimi ke fakataha ai mo e ngaahi komiunitií 'i honau ngaahi feitu'ú 'i he ngaahi taimi 'oku fe'unga mo kinautolu ke langa hake 'a e falalá mo e ngaahi vaá:
 - hangē ko 'ení, 'oku fakatahataha'í 'e he polokalama Southern Initiative 'i he Auckland Council 'a e kau ngāue 'i he kōsilió, ngaahi fāmilí, ngaahi komiunitií, NGOs mo e ngaahi pisinisí ke kumi ha ngaahi solova'anga ki he ngaahi palopalema fakasōsiale mo e faka'ekonōmika 'i South Auckland.

Tali 'o e kehekehé, ongo'i 'oku faka'apa'apa'i

- faka'ai'ai 'a e founa tataki 'oku fakakau maí mo ha ako ki he lavame'a 'i he 'ulungaanga fakafonuá ma'á e kau ngāué, pea 'oatu ha ngaahi feitu'ú 'atā ki he komiunitií ke nau fehokotaki ai.
- 'Oku kau ki he ngaahi fakatātā 'a e:
 - kau atu ki he Polokalama Talitali 'o e Ngaahi Komunitií (Welcoming Communities Programme) 'a e Immigration New Zealand
 - faka'aonga'i 'o e polokalama 'a e Taituarā ('iloa kimu'a ko e Society of Local Government Managers) ki hono langa hake 'o e tu'unga lavame'a 'i he kehekehé mo e fakakau maí ko e 'Leap'.
 - faka'aonga'i 'o e polokalama 'a e Taituarā ki he Community Wellbeing Data Service ke mahino'i ai 'a e tu'unga lolotonga 'o e mo'ui ola lelei 'i homou komiunitií pea mo e feitu'ú te ke lava 'o tukutaha ki ai ho'o ngaahi feingá ke fakalelei'i ai.

Ongo'i 'oku fehokotaki

Faka'ai'ai 'a e ngaahi kulupu kehekehé ke nau ngāue lelei fakataha ke 'oatu:

- ha pa'anga tokoni 'oku 'atā atu ki hono fakapa'anga 'o e ngaahi polokalama 'a e komiunitií mo hono ngaahi fiema'u fe'unga ki hono lipootí
- ha ngaahi sēvesi ta'etotongi pe totongi ma'ama'a ki hono haea atu 'o e senitā fakakomiunitií
- ngaahi polokalama mo e kātōanga ta'etotongi 'a e komiunitií
- hano fakapa'anga pe 'oatu ta'etotongi 'o ha feitu'ú ke fakalele ai 'a e ngaahi polokalama 'o ha 'Aho Fakafeitu'u (Neighbourhood Day) ma'á e ngaahi kaungā'apí mo e ngaahi komiunitií.

Kau aí

- fakafaingofua’i mo faka’ata’atā ange ‘a hono fakahoko ‘o e ngaahi polokalama fetalanoa’akí ‘e fakafiemālie ki he kakaí (hili ‘a e 5 efiāfi ‘i he ngaahi ‘aho lolotonga ‘o e uiké, mo e ngaahi faka’osinga ‘o e uiké), a’u atu ki he ngaahi komiunitī ‘oku ‘faingata’a ‘a e a’u ki aí, fakaivia ‘a hono fakafofonga’i ‘o e kakai Māori ‘i he fakahoko tu’utu’uní, pea fakahoko ha ngaahi ako ta’etotongi ki he founa fakatemokalati (civic) ‘i he ‘ene a’u atu ki he ngaahi filí pe fakapa’anga ‘a e ako fakalūkufua ki he founa ‘o e temokalati.
- fakahoko ha ngaahi ako fakatokolahi (drop-in sessions) ‘i he faka’osinga ‘o e uiké ki hono fa’ufa’u ‘o ha palani lōloa ‘a e pule’anga fakakoló fekau’aki mo e social cohesion.
- ako lahi ange ki he Te Reo Māori, hisitōlia ‘o Aotearoa New Zealand mo e Te Tiriti o Waitangi, ‘o faka’aonga’i ‘a e ngaahi apps ta’etotongi ‘i he ‘initaneti hangē ko e Kōrerorero, Kupu mo e Ako Tahī pe lēsisita ‘i ha polokalama ako ‘i he Te Wānanga o Aotearoa, ‘a’ahi ki he ngaahi faka’ali’ali ‘o e hisitōliá ‘i ho’o mesiume fakakoló, pe ‘ave ‘o lau ha ngaahi tohi fekau’aki mo e hisitōlia ‘o NZ mei ho’o laipeli fakakoló.
- lototo’a ke fakahoko ha talanoa mo ha taha ‘okú ne fakafōtungā mai ha ‘ulungaanga filifili mānako. ‘E lava ke tokoni ‘a e ngaahi ma’u’anga fakamatala ‘i he uepisaiti ‘a e Human Rights Commission, hangē ko e [Responding to Racism](#).
- vakai ki he ngaahi polokalama ako ma’á e kau ngāuē mo e kau fakafofonga kehé.
- tohi kole ki ha pa’anga meí he ngaahi potungāue ‘a e pule’angá ke fakapa’anga ‘aki ho’o poloseki ‘i he komiunitií, [COGS](#) pe Lotteries ‘o fakafou ‘i he founa kole ‘o e ngaahi tokoni [grants management system](#) pe ‘i he [Community-Led Development Programme](#).

